

Książka Nauczyciela

2011-2012

PL

» DOLCETA – portal informacji i edukacji konsumenckiej

Dolceta to internetowe narzędzie informacji i edukacji konsumenckiej skierowane do nauczycieli szkół wszystkich poziomów, a także do innych zainteresowanych osób. Portal jest finansowany przez Unię Europejską.

Na stronie www.dolceta.eu nauczyciele znajdują scenariusze zajęć i materiały edukacyjne, które pomagają zwiększyć świadomość uczniów na temat znaczenia reklamy, postępowania w wypadku kupna wadliwego towaru czy planowania domowego budżetu.

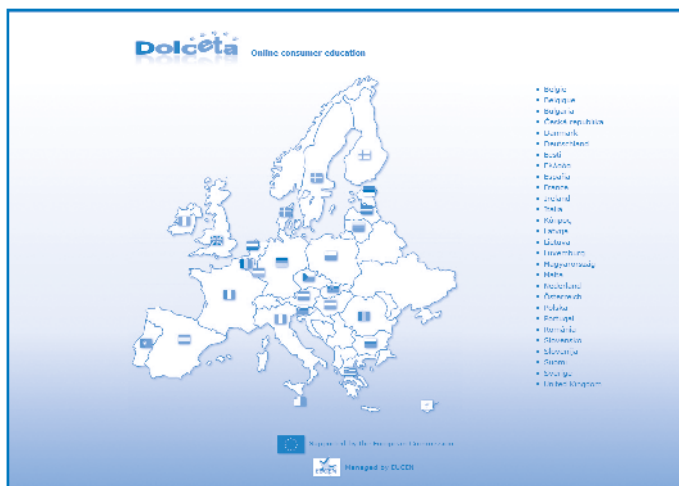
Dolceta porusza następujące tematy:

- Prawo konsumenckie
- Usługi finansowe i zarządzanie finansami
- Bezpieczeństwo produktów
- Podmioty interesu publicznego
- Zrównoważona konsumpcja
- Bezpieczna żywność i zdrowe odżywianie.

Informacje i materiały edukacyjne są dostosowane do realiów 27 państw członkowskich i opublikowane we wszystkich językach UE.

Materiały dla nauczycieli zebrano w jednym miejscu – w „sekcji dla nauczycieli”.

Zajrzyj na: www.dolceta.eu/polska.

Kod szkoły: PL - .....

Nazwa szkoły: .....

Ankiety można również
wypełnić na stronie:

www.europadiary.eu

Jeśli nie mają Państwo
dostępu do internetu,
prosimy o odesłanie
wypełnionej ankiety na
adres:

Centrum Edukacji
Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10/1
00-666 Warszawa
faks: 22 875 85 40
wew. 102

Drodzy Nauczyciele,
celem naszej ankiety jest sprawdzenie, jak „Kalendarz europejski” i „Książka nauczyciela” były wykorzystywane w Państwa szkole i klasie oraz jak – Państwa zdaniem – możemy udoskonalić ich następne wydania. Państwa głos jest **bardzo ważny**; z góry dziękujemy za wypełnienie i odesłanie ankiety do 31 marca 2012 r. Proszę pamiętać, że pierwszeństwo w otrzymaniu przyszłorocznej edycji Kalendarza będą mieli nauczyciele, którzy odeślą do nas wypełnioną ankietę.

O nauczycielu:

Jakiego Pan/-i uczy przedmiotu? (jeśli jest ich więcej, proszę zaznaczyć wszystkie)

☐ język polski	☐ geografia	☐ matematyka
☐ język obcy	☐ wiedza o społeczeństwie	☐ podstawy przedsiębiorczości
☐ biologia	☐ filozofia	
☐ historia	☐ religia/etyka	
☐ inny (jaki?		

W jakim wieku są uczniowie, którzy korzystali z *Kalendarza*?

☐ 13 lat	☐ 14 lat	☐ 15 lat
☐ 16 lat	☐ 17 lat	☐ 18 lat
☐ w innym wieku (proszę podać:		

O *Kalendarzu*:

Dlaczego korzysta Pan/-i z *Kalendarza europejskiego* jako materiału edukacyjnego? (można wybrać kilka powodów)

- Kazano mi go użyć
- Jest to materiał edukacyjny bardzo dobrej jakości
- Niektóre tematy bardzo pasują do mojego planu nauczania
- Niektóre tematy są interesujące dla mnie osobiście

Jak często Pan/-i pracuje z *Kalendarzem*?

- wcale   raz–dwa razy w roku   raz na kwartał   co miesiąc   co tydzień

Jak zareagowała większość uczniów na zajęcia z wykorzystaniem *Kalendarza*?

- Byli zainteresowani   Nie byli zainteresowani   Byli obojętni

Który z działów *Kalendarza* jest najbardziej przydatny w Pan/-i pracy? (proszę wybrać jeden)

☐ O Unii Europejskiej	☐ Twoje zdrowie i bezpieczeństwo
☐ Twoja edukacja i przyszłość	☐ Nasze środowisko naturalne
☐ Twoje prawa, Twój wybór	☐ Ponad granicami

Czy *Kalendarz* przyczynił się do lepszego zrozumienia Unii Europejskiej:

	Tak	Nie
przez Panią/Pana:	☐	☐
przez uczniów:	☐	☐

Czy chciałby/chciałaby Pan/-i otrzymać *Kalendarz* w przyszłym roku?

Tak Nie

Czy elektroniczna wersja *Kalendarza* mogłaby z powodzeniem zastąpić wersję papierową? (Pliki PDF wyświetlane na ekranie lub inny format dla urządzeń przenośnych)

	Tak	Nie
dla Pani/Pana:	☐	☐
dla uczniów:	☐	☐

O *Książce nauczyciela*:

Która z form zajęć proponowanych w *Książce nauczyciela* najbardziej się Panu/Pani podobała?

Quizy Gry/metody aktywizujące Propozycje tematów do dyskusji

Ile ze scenariuszy zajęć proponowanych w *Książce nauczyciela* zamierza Pan/-i zrealizować w tym roku?

Żadnego 1-2 3-5 Więcej niż 5

Proszę zaznaczyć, które zajęcia podobały się Pani/Panu najbardziej. Proszę oznaczyć trzy ulubione zajęcia cyfrą „1”, a trzy najmniej użyteczne – „0”.

..... Unia Europejska	..... Energia
..... Kraje Unii Europejskiej	..... Pomoc rozwojowa
..... Zarządzanie finansami	..... Wybór ścieżki kariery
..... Priorytety w wydatkach	..... Innowacje i rozwój regionów
..... Konkurencyjność	..... Zdrowe życie
..... Dyskryminacja a Internet	

Czy zgadza się Pan/-i na udzielenie przedstawicielom Komisji Europejskiej bardziej szczegółowej wypowiedzi na temat *Kalendarza europejskiego*? Komisja Europejska zleciła przeprowadzenie zewnętrznej oceny *Kalendarza* – jej wyniki zostaną uwzględnione w kolejnych edycjach. Z tego względu wszelkie uwagi i wskazówki będą dla nas bardzo cenne.

Tak Nie

Jeśli tak, proszę wpisać swój adres e-mail: .....

Dodatkowe uwagi: .....

.....
.....
.....
.....
.....

» Wstęp

Książka nauczyciela, którą trzymają Państwo teraz w ręku, zawiera propozycje zajęć opartych na tekstach z *Kalendarza europejskiego* na rok szkolny 2011/2012.

Zajęcia będą dotyczyły takich zagadnień jak: aktywne obywatelstwo, technologie komunikacyjne, ekonomia, wiedza o mediach, wiedza o społeczeństwie itp. Mają na celu kształtowanie umiejętności krytycznego myślenia, komunikowania się, dyskusji, rozwiązywania problemów i pracy w grupie.

Po zapoznaniu się z treścią *Kalendarza*, będą Państwo mogli pogłębić wiedzę, wchodząc na **strony internetowe**, których adresy podajemy pod tekstami.

Arkusze ćwiczeń zostały zaprojektowane tak, aby można je było łatwo skopiować i rozdać uczniom. Każdy temat odnosi się do odpowiedniego tekstu w *Kalendarzu*. Chcielibyśmy, aby zachęcali Państwo uczniów do **krytycznej lektury**, a w razie potrzeby –

do sprawdzania informacji w dodatkowych źródłach. Krytyczna analiza informacji jest szczególnie istotna dla uczniów jako konsumentów i przyszłych dorosłych, podejmujących ważne decyzje.

Mamy nadzieję, że *Książka* będzie dla Państwa użyteczna. Chcielibyśmy poznać Państwa opinie zarówno o *Książce nauczyciela*, jak i o *Kalendarzu europejskim*. Prosimy pamiętać o wypełnieniu i odesłaniu ankiety z pierwszej strony!

Redakcja

Projekt finansowany ze środków Komisji Europejskiej. *Książka Nauczyciela* i *Kalendarz Europejski* zostały opracowane i wydane przez Generation Europe Foundation we współpracy z Centrum Edukacji Obywatelskiej, pod nadzorem Komisji Europejskiej.

Spis treści

Ankieta.....	1	Energia	19
Wstęp	3	Pomoc rozwojowa	22
Unia Europejska	4	Wybór ścieżki kariery.....	25
Kraje Unii Europejskiej	7	Innowacje i rozwój regionów.....	29
Zarządzanie finansami	10	Zdrowe życie	32
Priorytety w wydatkach.....	13		
Konkurencyjność	15		
Dyskryminacja a Internet.....	17		

» Unia Europejska

Cele:	Sprawdzenie wiedzy uczniów na temat Unii Europejskiej (UE) oraz zachęcenie ich do refleksji na temat związku ich kraju z Unią, a także nad wpływem UE na ich codzienne życie.
Słowa kluczowe:	Unia Europejska, polityka
Działania uczniów:	czytanie, arkusz ćwiczeń, zbieranie informacji, dyskusja
Przedmioty:	wiedza o społeczeństwie, historia
Umiejętności:	wiedza, rozumienie i interpretacja
Lektura:	„Charakterystyka państw członkowskich UE” + strony 4-5, 8-10, 11, 12-13, 20-21, 24-26

Proponowane zajęcia

Lektura

Poproś, aby uczniowie przeczytali wymienione powyżej teksty z *Kalendarza*.

Arkusz ćwiczeń

Arkusz ćwiczeń ma postać quizu sprawdzającego wiedzę uczniów i rozumienie przeczytanych tekstów. Odpowiedzi i krótkie wyjaśnienia zamieszczone są poniżej.

Zadanie domowe i dyskusja

Poproś uczniów, aby w ramach pracy domowej przejrzeni najważniejsze wiadomości (z pierwszych stron gazet) i zanotowali, czego głównie dotyczyły.

Na kolejnych zajęciach sprawdź, jakie tematy znaleźli uczniowie, i zanotuj je na tablicy.

Mogą to być na przykład:

- przestępstwa internetowe
- lokalne akty przemocy
- klęski żywiołowe
- przemoc wobec dzieci
- terroryzm
- konflikty zbrojne
- afery związane z jakością towarów
- kryzys gospodarczy
- bezrobocie
- strajki
- problemy związane z ekologią

Przedyskutuj te problemy z uczniami, dzieląc je na takie, które:

- mogą być rozwiązane samodzielnie przez rządy poszczególnych krajów (sprawy krajowe);
- mogą być rozwiązane przez rządy krajowe, ale rozwiązanie byłoby szybsze przy pomocy innych krajów;
- nie mogą być rozwiązane samodzielnie przez rządy krajowe (sprawy międzynarodowe).

Zbieranie informacji

Podziel klasę na czteroosobowe grupy. Każda grupa zajmie się jedną sprawą międzynarodową. Jej zadaniem będzie przygotowanie pięciominutowej prezentacji, w której znajdą się:

- opis problemu – jak problem definiowany jest w naszym kraju, a jak w innych państwach;
- cele, jakie chce w tej sprawie osiągnąć rząd krajowy;
- organizacje, z którymi współpracuje rząd, aby rozwiązać ten problem (UE, ONZ, OECD, Czerwony Krzyż...);
- obecny stan rzeczy.

Podsumowanie

Podsumowując, sprowadź dyskusję na poziom UE i roli, jaką odgrywa w życiu codziennym:

- Unia Europejska powstała po II wojnie światowej, aby zapobiec kolejnemu konfliktowi między krajami Europy. UE działa na wielu obszarach – są to m.in.: ochrona konsumentów, ochrona środowiska, badania naukowe, handel międzynarodowy, dyplomacja, pomoc rozwojowa i sądownictwo. Czy uczniowie uważają, że działania te są przydatne dla społeczeństwa i naszego codziennego życia?
- Wizerunek UE w mediach: czy media, mówiąc o UE, obiektywnie pokazują zaangażowanie rządu krajowego w działania Unii?

EUROPA > Kącik dla nauczycieli

http://europa.eu/teachers-corner/index_pl.htm

Odpowiedzi do pytań w arkuszu ćwiczeń

Test wyboru

A-b; B-c; C-d; D-e; E-a

Test wyboru

1. Ile regionów jest w Unii Europejskiej? b. 271
2. Jaki jest roczny budżet UE? a. około 140 miliardów euro
3. Ilu jest komisarzy europejskich? b. 27
4. Ilu posłów liczy Parlament Europejski? c. 736
5. Ile państw należy do Unii Europejskiej? b. 27

Prawda/fałsz

1. Członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani przez rządy krajowe.
Fałsz. Członkowie Parlamentu są wybierani bezpośrednio przez obywateli UE.
2. Unia Europejska dawniej nazywała się Europejska Wspólnota Gospodarcza.
Prawda. Nazwę zmieniono w 1992 roku.
3. Jeżeli występuje sprzeczność pomiędzy prawem krajowym a prawem unijnym, ostateczna decyzja należy do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.
Prawda. Dzięki temu prawo jest jednolicie stosowane we wszystkich 27 państwach członkowskich.
4. Ostatnie rozszerzenie UE odbyło się w 2004 roku.
Fałsz. Bułgaria i Rumunia przyłączyły się do UE w 2007 roku.
5. Wszystkie decyzje w UE podejmowane są jednogłośnie.
Fałsz. W większości przypadków wystarcza kwalifikowana większość głosów. Jednogłośna zgoda jest wymagana tylko dla najważniejszych lub wyjątkowo kontrowersyjnych spraw.

Arkusz ćwiczeń – Unia Europejska

Połącz:

A. Komisja Europejska	a. Nie jest instytucją Unii Europejskiej.
B. Parlament Europejski	b. Reprezentuje wspólne interesy europejskie. Może proponować nowe przepisy.
C. Rada Europejska	c. Reprezentuje obywateli UE. Może wprowadzać zmiany do projektów nowych przepisów.
D. Rada Unii Europejskiej	d. Jest politycznym liderem UE.
E. Rada Europy	e. Reprezentuje kraje członkowskie UE. Może wprowadzać zmiany do projektów nowych przepisów.

Test wyboru

- Ile regionów jest w Unii Europejskiej?
a. 140   b. 271   c. 736
- Ile w przybliżeniu wynosi roczny budżet UE?
a. 140 miliardów euro   b. 271 miliardów euro   c. 736 miliardów euro
- Ilu jest komisarzy europejskich?
a. 15   b. 27   c. 33
- Ilu posłów zasiada w Parlamencie Europejskim?
a. 140   b. 271   c. 736
- Ile krajów należy do Unii Europejskiej?
a. 15   b. 27   c. 33

Prawda/fałsz

	Prawda	Fałsz
1. Członkowie Parlamentu Europejskiego są wybierani przez rządy krajowe.	☐	☐
2. Unia Europejska dawniej nazywała się Europejska Wspólnota Gospodarcza.	☐	☐
3. Jeżeli występuje sprzeczność pomiędzy prawem krajowym a prawem unijnym, ostateczna decyzja należy do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.	☐	☐
4. Ostatnie rozszerzenie UE odbyło się w 2004 roku.	☐	☐
5. Wszystkie decyzje w UE podejmowane są jednogłośnie.	☐	☐

» Kraje Unii Europejskiej

Cele:	Zachęcenie uczniów do zdobywania wiedzy o innych narodach w UE oraz porównania jej ze swoimi wcześniejszymi wyobrażeniami na ten temat. Zbadanie źródeł oraz znaczenia uprzedzeń i stereotypów.
Słowa kluczowe:	uprzedzenia, świadomość kulturowa, Unia Europejska
Działania uczniów:	poszukiwanie informacji, prezentacja, dyskusja
Przedmioty:	geografia, wiedza o społeczeństwie
Umiejętności:	poszukiwanie informacji, analiza, samoocena
Lektura:	„Charakterystyka państw członkowskich UE” + strony 4-5

Proponowane zajęcia

Arkusz ćwiczeń

Nauczyciel przydziela każdemu uczniowi (lub grupie uczniów) inny kraj. Można to zrobić drogą losowania: wycinając karty zamieszczone na następnej stronie, wkładając je do pojemnika i prosząc uczniów, by wylosowali jedną kartę z nazwą kraju. Uczniowie głośno informują, jaki kraj wylosowali, i wypełniają pierwszą połowę arkusza, korzystając ze swojej wiedzy i wcześniejszych wyobrażeń na ten temat.

Praca domowa

Uczniowie szukają w różnych źródłach odpowiedzi na pytania z drugiej części arkusza ćwiczeń. Wśród nich znajdują się również pytania szczegółowe, na które odpowiedzi znaleźć można w Kalendarzu lub w Internecie.

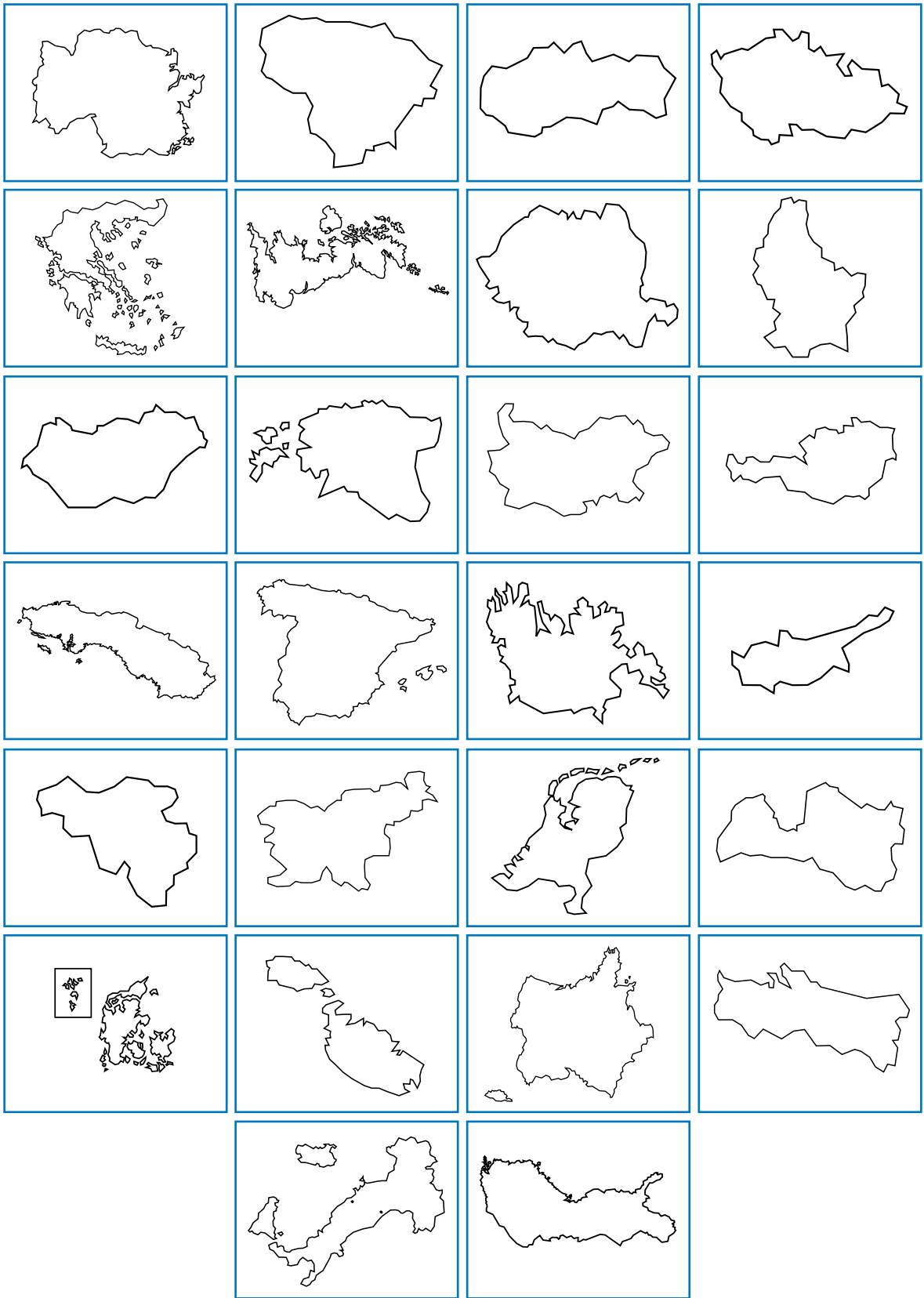
Uczniowie proszeni są też o poszukanie wiadomości o wylosowanym kraju w prasie. Może to być prasa lokalna lub krajowa, ale też międzynarodowa, lub, jeśli pozwoli im na to znajomość języka, prasa z danego kraju. Następnie uczniowie sporządzają listę najważniejszych zebranych wiadomości.

Na koniec proszeni są o refleksję na temat zebranych informacji.

Dyskusja

Nauczyciel może poprowadzić dyskusję w klasie. Tematy do poruszenia:

- Jaka była początkowa wiedza uczniów na temat danego kraju?
- Jakie były źródła tej wiedzy? (Pogłoski? Informacje od przyjaciół i rodziny? Wycieczki? Media?)
- Czy wiedza i wyobrażenia, które uczniowie mieli na początku, okazały się zgodne z prawdą?
- Zdaniem uczniów, jakie wyobrażenia mają inni Europejczycy na temat ich kraju? Czy te opinie obcokrajowców są sprawiedliwe? Czy takie obiegowe opinie są dobre czy złe? Dlaczego?
- Czy uczniowie sądzą, że ważne jest, by młodzi ludzie wiedzieli więcej o innych krajach Unii Europejskiej? Jeśli tak – dlaczego? Jakie są najlepsze sposoby, by tak się stało?

Arkusz ćwiczeń – Kraje Unii Europejskiej

Kraj: .....

Część I: Co już wiesz? Poniżej zanotuj główne skojarzenia, jakie przychodzą Ci do głowy, gdy myślisz o danym kraju. Mogą się odnosić do jego kultury, geografii, gospodarki, ludności, wydarzeń historycznych czy obecnej sytuacji.

Część II: Dowiedz się więcej. Zbierz informacje i uzupełnij rubryki poniżej.

Stolica: .....

Język(i): .....

Kraje sąsiadujące: .....

Ludność: .....

PKB: .....

Pozycja kraju w UE wg PKB: .....

Rok wstąpienia do UE: .....

Część III: Jak wygląda aktualna sytuacja kraju? Następnym zadaniem jest dowiedzenie się więcej o życiu w wylosowanym przez Ciebie kraju. Możesz poszukać najnowszych wiadomości w mediach polskich, międzynarodowych, a także – jeśli pozwala Ci na to znajomość języka – w prasie danego kraju. Poniżej wymień tematy najważniejszych wiadomości z wybranego kraju wraz z jedną linijką streszczenia.

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

Część IV: Czego się dowiedziałeś? Poniżej wpisz swoje przemyślenia dotyczące słów-kluczy wymienionych przez Ciebie w części I tego ćwiczenia. Jak odnoszą się one do zdobytych przez Ciebie wiadomości?

Czy Twoje słowa-klucze były trafne? Uzasadnij.....

Czy Twoje słowa-klucze wystarczyłyby do opisu danego kraju? Jeśli nie – co można by dodać?

.....

Czy myślisz, że życie w tym kraju bardzo się różni od życia w Twojej ojczyźnie? Jeśli tak, pod jakimi względami? Jeśli nie – dlaczego?

» Zarządzanie finansami – pilnuj portfela!

Cele:	Sprawdzenie wiedzy uczniów na temat zasad pożyczania pieniędzy i zadłużenia.
Słowa kluczowe:	dług, pożyczka
Działania uczniów:	czytanie, karty, dyskusja
Przedmioty:	wiedza o społeczeństwie, podstawy przedsiębiorczości
Umiejętności:	pojęcia z dziedziny finansów, myślenie analityczne
Lektura:	strony 46-47

Proponowane zajęcia

Karty widoczne poniżej należy skserować dwustronnie na jednej kartce lub nakleić na tekturę, po jednej stronie umieszczając definicje, a po drugiej hasła.

Lektura

Uczniowie czytają wskazany powyżej tekst z *Kalendarza*.

Karty

Zabawa z kartami pomoże sprawdzić, czy zawarte w tekście informacje na temat zadłużenia zostały właściwie zrozumiane przez uczniów. Ćwiczenie możesz przeprowadzić w małych grupach lub na forum klasy.

Zasady gry: jeden z uczestników odkrywa jedną stronę karty (nie ma znaczenia, czy będzie to wyraz czy jego definicja) i pokazuje ją pozostałym. Muszą oni odgadnąć, co jest napisane na drugiej stronie. Możesz przygotować więcej kart z innymi definicjami.

Dyskusja

Po skończonej grze powtórz wspólnie z uczniami, jakie są metody pożyczania pieniędzy: debet bankowy (dozwolony i niedozwolony), karty kredytowe i sklepowe, pożyczki bankowe, wreszcie pożyczanie od rodziny i znajomych.

Możesz następnie przedyskutować z uczniami:

- Które pożyczki są najbardziej kosztowne?
- Jakiego rodzaju kredyty zaciąga się w jakich sytuacjach?
- Czy lepiej pożyczać od znajomych, czy od instytucji finansowej? Poproś uczniów o uzasadnienie swojego zdania.

Karty – Pilnuj portfela

Oprocentowanie	Podstawa zadłużenia
Rzeczywista roczna stopa oprocentowania	Debet bankowy
Karta kredytowa	Stopa procentowa
Historia kredytowa	Przedterminowa spłata
Limit kredytowy	Opóźnienia w spłacie

Kwota, którą się pożyczca	Koszt zaciągniętej pożyczki
Wyplacenie z konta większej kwoty, niż posiadana	Miara rzeczywistego kosztu pożyczki
Roczne oprocentowanie pożyczonej sumy pieniędzy – oprocentowanie 3% od 100 złotych = 3 złote kosztu rocznie	Karta płatnicza – spłaca się ją co miesiąc
Spłacenie kredytu przed upływem terminu wpisanego w umowie – pożyczkodawca czasem żąda wtedy rekompensaty	Informacja o Twoich poprzednich wnioskach o kredyt, zaciągniętych pożyczkach i ich spłacie
Niespłacenie pożyczki lub jej raty w uzgodnionym terminie	Maksymalna suma pieniędzy, którą – według umowy – możesz pożyczyć

» Priorytety w wydatkach

Cele:	Zrozumienie problemów towarzyszących ustalaniu budżetu i podziałowi wydatków.
Słowa kluczowe:	budżet, planowanie wydatków, priorytety
Działania uczniów:	arkusz ćwiczeń, dyskusja
Przedmioty:	podstawy przedsiębiorczości, wiedza o społeczeństwie
Umiejętności:	analiza matematyczna, rozwiązywanie problemów
Lektura:	strony 20-21

Proponowane zajęcia

Dyskusja

Zapisz na tablicy pojęcie „budżet miasta”. Poproś uczniów, aby wymienili wszystkie potrzeby, które powinny być finansowane z pieniędzy miasta (usługi, budynki, infrastruktura).

Arkusz ćwiczeń

Poproś uczniów o wypełnienie arkusza ćwiczeń. W uproszczonej formie ujmuje on różne potrzeby, które trzeba uwzględnić w budżecie. Poproś, aby każdy zaznaczył na arkuszu te elementy, które jego zdaniem należy sfinansować z budżetu.

Kiedy uczniowie skończą pracę, odczytaj głośno listę potrzeb, prosząc, aby uczniowie podnosili rękę, kiedy zostanie wyczytana pozycja, którą zaznaczyli. Potrzeby, które wybrała większość klasy, wpiszcie do wspólnego budżetu.

Dyskusja

Następnie sprawdź, czy wydatki ustalone wspólnie przez klasę sumują się do 100. Jeśli przekraczają tę kwotę, przedyskutujcie wspólnie, co musicie usunąć z budżetu. Jeśli suma jest mniejsza niż 100, wybierzcie dodatkową potrzebę do sfinansowania; uczniowie mogą też zdecydować o zaoszczędzeniu pozostałej kwoty.

Możecie też odegrać scenę negocjacji budżetowych. Podziel klasę na „radę miasta” i różne „wydziały urzędu miasta” (inwestycje i rozwój, oświata, kultura i sport, sprawy społeczne itd.). Przedstawiciele poszczególnych wydziałów powinni dążyć do uzyskania jak największej kwoty z budżetu, uzasadniając swoje stanowisko. Mogą również łączyć się w koalicje i wspólnie dążyć do uzyskania większych korzyści. Po wysłuchaniu wszystkich wystąpień rada miasta głosuje nad ostatecznym kształtem budżetu.

Następnie rozpocznij dyskusję, zadając pytania pomocnicze:

- Czy trudno było podjąć decyzję?
- Kto z uczniów jest rozczarowany ostateczną wersją budżetu? Czy to normalne i sprawiedliwe, że niektórzy czują się pokrzywdzeni?
- Czy uczniowie sądzą, że rady miast i gmin naprawdę toczą takie dyskusje i w ten sposób dokonują wyboru?

Podsumowanie

Na zakończenie zapytaj uczniów, w jakich jeszcze sytuacjach trzeba dokonywać podobnego wyboru i decydować o podziale środków (np. budżet rodzinny, szkolny, budżet państwa).

Tekst z *Kalendarza* może posłużyć jako podstawa do dyskusji, co uczniowie sądzą o sposobie wydawania pieniędzy unijnych.

Arkusz ćwiczeń – Priorytety w wydatkach

Jesteś członkiem rady miasta. Waszym zadaniem jest ustalenie budżetu na nowy rok budżetowy.

Poniżej znajdziesz listę potrzeb, które można sfinansować z pieniędzy miasta. Wybierz te, które Twoim zdaniem zasługują na wpisanie do budżetu, i podaj ich koszt po prawej stronie.

Wybierz to, co najważniejsze dla miasta, i pamiętaj, że suma wydatków nie może przekroczyć 100!

	Cena	Wybieram	Koszt
Edukacja			
Edukacja obowiązkowa	10	☐	_____
Edukacja dorosłych	5	☐	_____
Uczelnie wyższe	20	☐	_____
Policja			
Wyjazdy do nagłych wezwań	10	☐	_____
Regularne patrole	20	☐	_____
Środowisko			
Zbiórka odpadów	10	☐	_____
Segregacja śmieci	10	☐	_____
Tereny zielone i place zabaw	5	☐	_____
Zmniejszenie zanieczyszczeń z lokalnego przemysłu	10	☐	_____
Zdrowie			
Przychodnie	15	☐	_____
Szpitala	30	☐	_____
Ośrodki sportowe	15	☐	_____
Transport			
Autobusy	10	☐	_____
Kolej	10	☐	_____
Utrzymanie dróg	5	☐	_____
Poprawa bezpieczeństwa dróg	5	☐	_____
Pomoc społeczna			
Przedszkole	10	☐	_____
Pomoc osobom starszym	10	☐	_____
Pomoc bezdomnym	5	☐	_____
Inne			
Pomoc dla wybranego kraju rozwijającego się: środki na uzyskanie źródła czystej wody dla wsi, w której takiej wody brakuje	5	☐	_____
SUMA (maks. 100)			_____

» Konkurencyjność

Cele:	Uczniowie poznają znaczenie pojęcia „konkurencyjność” i jego zastosowanie w kontekście wspólnego rynku.
Słowa kluczowe:	konkurencyjność, rynek wewnętrzny, wspólny rynek, innowacje
Działania uczniów:	lektura, dyskusja, symulacja, praca domowa
Przedmiot:	podstawy przedsiębiorczości
Umiejętności:	rozumienie pojęć, analiza
Lektura:	strony 16-19, 31, 56-57, 87-89

Proponowane zajęcia

Lektura

Poproś, aby uczniowie przeczytali wskazane powyżej teksty z *Kalendarza*.

Dyskusja

Zapisz na tablicy następującą definicję:

„Konkurencyjność: umiejętność sprzedania swojego produktu”.

Przedyskutuj z uczniami, jakie cechy czynią produkt konkurencyjnym. Uczniowie wskażą zapewne cenę, jakość, innowacyjność (specjalne, nowe, niestandardowe właściwości), inne zalety (produkt atrakcyjnie reklamowany, przyjazny dla środowiska, nietestowany na zwierzętach, używany przez sławnych ludzi, bezpieczny dla dzieci itp.).

Symulacja

Przeprowadź w klasie uproszczoną symulację wspólnego rynku.

Podziel klasę na dwie grupy: kraj A i kraj B.

Każda z grup niech podzieli się na trzy mniejsze zespoły: firmy, rząd i pracowników-konsumentów.

- ➡ Pracownicy-konsumenci i firmy z obu krajów otrzymują po 10 spinaczy symbolizujących pieniądze.
- ➡ Firmy z obu krajów otrzymują po 5 identycznych ołówków. Firma z kraju A chce je sprzedać za 5 spinaczy, firma z kraju B – za 7.

Grupy odgrywają teraz kilka cykli: zakupów – wypłat dla pracowników – płacenia podatków.

- 1. Zakupy:** Pracownicy-konsumenci muszą kupić ołówek. Ponieważ rynek jest wspólny, mogą wybrać pomiędzy ołówkami z kraju A (za 5 spinaczy) i tymi z kraju B (za 7). Pracownicy-konsumenci płacą wybranej firmie, a w zamian otrzymują ołówek.
- 2. Wypłata:** Każda firma płaci teraz swoim pracownikom-konsumentom. Firma A płaci 5 spinaczy, firma B – 7
  - Jeśli firma bankrutuje, kończy działalność i przestaje sprzedawać ołówki – jej pracownicy otrzymują tylko po dwa spinacze.
- 3. Podatki:** Firmy płacą swoim rządóm po 3 spinacze.

Cykl ten powinien być powtarzany, dopóki jeden z rządów nie zbankrutuje. Zapytaj wtedy uczniów:

- Gdzie są wszystkie spinacze?
- Pracownicy którego z krajów są w lepszej sytuacji pod względem płac? A pod względem bezpieczeństwa miejsc pracy?

Dyskusja

Kontynuuj dyskusję na temat przeprowadzonej symulacji:

- Mniej konkurencyjna firma zbankrutowała, podobnie jak jej rząd. Czy jest to całkowicie nieprawdopodobna, uproszczona sytuacja, czy też w jakiś sposób odzwierciedla rzeczywistość?
- Jaki przebieg miałyby ćwiczenie, gdyby konsumenci nie mogli kupować ołówków z innego kraju? Czy byłoby to korzystne?
- Co mogą zrobić rządy, kiedy znajdą się w sytuacji bankructwa?
  - Mogą ograniczyć wydatki.
  - Mogą pożyczyć pieniądze (ograniczoną sumę).
  - Mogą dodrukować pieniądze – ale nie wtedy, gdy należą do strefy euro (druk niesie dodatkowe ryzyko, przede wszystkim inflacji).
- Jak firmy mogą stać się bardziej konkurencyjne?
  - Mogą zredukować koszty zatrudnienia.
  - Mogą zainwestować w nowoczesny sprzęt.
  - Mogą postawić na **innowacyjność**.

Propozycja pracy domowej

Na koniec możesz zadać ucznióm zadanie napisania wypracowania zawierającego odpowiedź na następujące pytanie:

Innowacja to klucz konkurencyjności. Z tego powodu firmy ciągle wytwarzają nowe produkty i przekonują klientów, że „trzeba to mieć”. Czy jest to zgodne z ideą zrównoważonej konsumpcji? Dlaczego tak? Dlaczego nie?

» Dyskryminacja a Internet

Cele:	Refleksja nad możliwym wpływem dyskryminacji na kształtowanie się naszej tożsamości.
Słowa kluczowe:	różnorodność, dyskryminacja, tożsamość, Internet
Działania uczniów:	dyskusja, arkusz ćwiczeń
Przedmioty:	wiedza o społeczeństwie, godzina wychowawcza, informatyka, technologie informacyjne
Umiejętności:	dyskusja, porównywanie, analiza i samoocena
Lektura:	strony 37-39 i 82-83

Proponowane zajęcia

Dyskusja

Zainicjuj dyskusję, pytając uczniów, jak reagują na zetknięcie z ludźmi, którzy są „inni”: inaczej się ubierają, inaczej mówią, mają inny kolor skóry, narodowość, pochodzenie etniczne, religię, są niepełnosprawni itd. Wypisz na tablicy cechy, które sprawiają, że ktoś jest odbierany jako „inny”, i reakcje, jakie te cechy wywołują (możesz również poprosić o to uczniów).

Poproś, aby uczniowie przeanalizowali swoje reakcje: które cechy wywołują najbardziej negatywne reakcje? Na które uczniowie reagują najbardziej pozytywnie? Z czym te reakcje mogą być związane (poziom wiedzy o danej odmienności, lęk przed nieznanym)?

Arkusz ćwiczeń

Zapisz na tablicy sześć cech, które spotykają się z dyskryminacją, i upewnij się, że uczniowie je rozumieją:

POCHODZENIE RASOWE LUB ETNICZNE – PŁEĆ –
RELIGIA LUB WYZNANIE – WIEK – ORIENTACJA SEKSUALNA

Następnie poproś, aby uczniowie wypełnili arkusze ćwiczeń. Ich celem jest sprawdzenie, jak uczniowie prezentują samych siebie w Internecie i czy ich tożsamość w sieci różni się od prawdziwej.

UWAGA: ponieważ informacje wpisane w arkuszach mogą mieć bardzo osobisty charakter, uprzedź uczniów, że nie będziesz ich zbierać ani czytać – celem ćwiczenia jest tylko refleksja nad własnym stosunkiem do problemu dyskryminacji i kontaktów społecznych w Internecie.

Podsumowanie

W ramach pracy domowej poproś, aby uczniowie napisali wypracowanie rozwijające następujące stwierdzenia:

- W sieci ludzie mogą ukryć swoją odmienność.
- W sieci ludzie mogą swobodnie wybierać, z kim chcą utrzymywać kontakty.

Praca powinna zawierać odniesienia do następujących zagadnień:

- Jak wpływa to na kontakty społeczne w Internecie?
- Czy pomagają to rozwiązać problem dyskryminacji, czy też tylko go ukryć?
- Czy, zdaniem ucznia, w pewnych sytuacjach wymyślona tożsamość sprawdza się lepiej niż prawdziwa?
- Czy, zdaniem ucznia, społeczność internetowa jest bliższa ideału niż prawdziwe społeczeństwo?

Arkusz ćwiczeń – Dyskryminacja a Internet

W lewej kolumnie tabeli opisz swoje prawdziwe cechy zgodnie z pojęciami wymienionymi po lewej stronie tabeli.

W prawej kolumnie opisz zaś, w jakie cechy wyposażylibyś/wyposażyłaś (a może już to zrobiłeś/zrobiłaś) swój profil w sieci.

Cecha	Ja	Mój profil w sieci
Rasa lub pochodzenie etniczne		
Płeć		
Religia lub wyznanie		
Niepełnosprawność		
Wiek		
Orientacja seksualna		
Inne (wpisz)		

Czy Twój profil w sieci jest zgodny z prawdą?   Tak   Nie

Jeśli nie:

Czym się różni od Twojej prawdziwej tożsamości? .....

.....

Dlaczego opisujesz siebie inaczej niż w rzeczywistości? .....

.....

» Energia

Cele:	Uczniowie poznają koszty energii i dowiadują się, jaką kwotę można zaoszczędzić, korzystając z prostych rad.
Słowa kluczowe:	energia, oszczędzanie, zrównoważona konsumpcja
Działania uczniów:	praca domowa, czytanie, dyskusja
Przedmioty:	matematyka, nauki ścisłe
Umiejętności:	liczenie, analiza
Lektura:	strony 56-57, 60-61, 62, 68-72

Proponowane zajęcia

Arkusz ćwiczeń nr 1

Odpowiednio wcześniej poproś uczniów, aby w ramach pracy domowej wypełnili arkusz ćwiczeń nr 1.

Celem ćwiczenia jest uświadomienie uczniom, ile pieniędzy wydaje się na oświetlenie w ich domach, a także policzenie oszczędności, jakie niesie zainstalowanie żarówek energooszczędnych.

Uczniowie mogą wypełnić tabelę na arkuszu, we własnych zeszytach lub w komputerze.

Uwaga: Jeśli ktoś ma już w domu żarówki energooszczędne, może wykonać odwrotne ćwiczenie, to znaczy policzyć, o ile większe byłyby wydatki na prąd, gdyby żarówki były tradycyjne.

Lektura

Poproś, aby uczniowie przeczytali wskazane powyżej teksty.

Dyskusja

Rozpocznij dyskusję na temat rezultatów wykonanego w domu ćwiczenia.

- ➡ Czy uczniowie byli zaskoczeni wysokością kwoty, którą można zaoszczędzić?
- ➡ Ile osób pamiętało, aby doliczyć koszt zakupu nowych, droższych żarówek? Czy po dodaniu tej sumy nadal uda się coś zaoszczędzić?
- ➡ Jakie inne proste działania można podjąć, aby zmniejszyć rachunek za prąd? W jaki sposób uczniowie mogliby obliczyć oszczędności?

Zadanie domowe

Po zakończeniu dyskusji możesz rozdać uczniom kopie arkusza ćwiczeń nr 2 do wypełnienia w domu. Zawiera on listę rad dotyczących zrównoważonej konsumpcji, które uczniowie porównają ze swoimi codziennymi przyzwyczajeniami.

Na kolejnej lekcji przeczytajcie uzupełnioną listę. Zapytaj, czy ktoś stosuje inny sposób oszczędzania energii, o którym chciałby opowiedzieć.

Arkusze ćwiczeń nr 1 – Żarówki

Wszystko o żarówkach energooszczędnych:
<http://ec.europa.eu/energy/lumen/>

1. Przeprowadź badanie oświetlenia w swoim domu:

Zrób spis wszystkich żarówek w domu. Sprawdź, które są tradycyjne, a które halogenowe. Wypełnij tabelkę, wykorzystując osobną linię dla każdej żarówki danego typu. Wpisz moc i szacowany czas świecenia każdego dnia. Jeśli zabraknie Ci miejsca, dorysuj rubryki na nowej kartce. Pamiętaj, żeby sprawdzić też oświetlenie na zewnątrz budynku!

Żarówka i jej lokalizacja	Moc		Godz./dobę		Zużycie energii (watogodziny)
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
		X		=	
SUMA					(A)

1 kilowatogodzina = 1000 watogodzin

Pomnóż sumę (A) przez 365 i podziel przez 1000, aby uzyskać liczbę kilowatogodzin (kWh) zużytych w ciągu roku:

$$\text{suma (A)} \times 365 \div 1000 = \text{_____ kWh/rok (B)}$$

Ceny elektryczności się zmieniają – średnio wynoszą 0,4 zł/kWh.

Policz roczny koszt oświetlenia, mnożąc zużycie w kilowatogodzinach przez cenę za 1 kilowat:

$$\text{(B)} \times 0,4 \text{ zł} = \text{(C)} \text{ zł/rok}$$

2. Dowiedz się, ile możesz zaoszczędzić

Świetlówki energooszczędne zużywają średnio o jedną trzecią energii mniej niż zwykłe żarówki z wolframem. Policz, ile zaoszczędzisz!

Obecny koszt: (C) _____ zł

Jedna trzecia kosztu: (C) _____ zł $\div$ 3 = (D) _____ zł

Różnica: (C-D) = _____ zł

Arkusz ćwiczeń nr 2 – Inne pomysły na oszczędzanie energii

Poniżej znajdziesz listę pomysłów, jak wprowadzić w życie zrównoważoną konsumpcję. Zaznacz w okienku, jaki jest Twój stosunek do danej rady: już ją stosujesz, będziesz stosować czy nie zamierzasz tego robić?

Możesz spędzić z listą cały dzień, notując swoje działania. Sprawdź, czy znasz i stosujesz też inne sposoby na oszczędzanie energii, którymi możesz się podzielić z kolegami z klasy.

	Już stosuję	Zamierzam stosować	Nie zamierzam stosować
Mycie Biorę prysznic, zużywam w ten sposób mniej wody niż w przypadku kąpieli. Zakręcam kran, myjąc zęby.			
Oświetlenie Mam żarówki energooszczędne, które wyłączam, wychodząc z pomieszczenia.			
Transport Rower, spacer, transport publiczny... zamiast samochodu!			
Jednorazówki Ścierki zamiast ręczników papierowych, szklanki zamiast papierowych kubków, torby płócienne zamiast reklamówek...			
Drugie śniadanie Pakuję do pudełka, którego można używać wielokrotnie.			
Owoce i warzywa Jem lokalne i sezonowe.			
Lodówka Rozmrażam w lodówce; nie wkładam do niej ciepłego jedzenia.			
Resztki jedzenia Wykorzystuję je, zamiast wyrzucać.			
Zmywanie Napełniam zlew wodą, zamiast myć pod odkręconym kranem.			
Ogrzewanie Zakładam sweter zamiast podkręcać grzejnik.			
Śmieci Oddaję do recyklingu plastik, papier, puszki, szkło.			
Urządzenia elektroniczne, telewizor, sprzęt grający Wyłączam, nie zostawiam w trybie czuwania			
Zakupy Wybieram produkty sprzedawane luzem zamiast tych osobno pakowanych.			

» Pomoc rozwojowa

Cele:	Uczniowie rozumieją różnicę między problemem, jego przyczynami i jego skutkami. Potrafią opracować plan rozwiązania konkretnego problemu.
Słowa kluczowe:	pomoc rozwojowa, rozwiązywanie problemów
Działania uczniów:	arkusz ćwiczeń, lektura, dyskusja
Przedmioty:	podstawy przedsiębiorczości, wiedza o społeczeństwie
Umiejętności:	analiza, rozwiązywanie problemu, planowanie
Lektura:	strony 92-96

Proponowane zajęcia

Arkusz ćwiczeń i dyskusja

Rozdaj arkusze ćwiczeń i przeczytaj głośno tekst wprowadzający.

Jakie występują problemy?

Zapytaj uczniów, co ich zdaniem stanowi problem w opisanej sytuacji. Wszystkie problemy wskazane przez uczniów zapisz na tablicy.

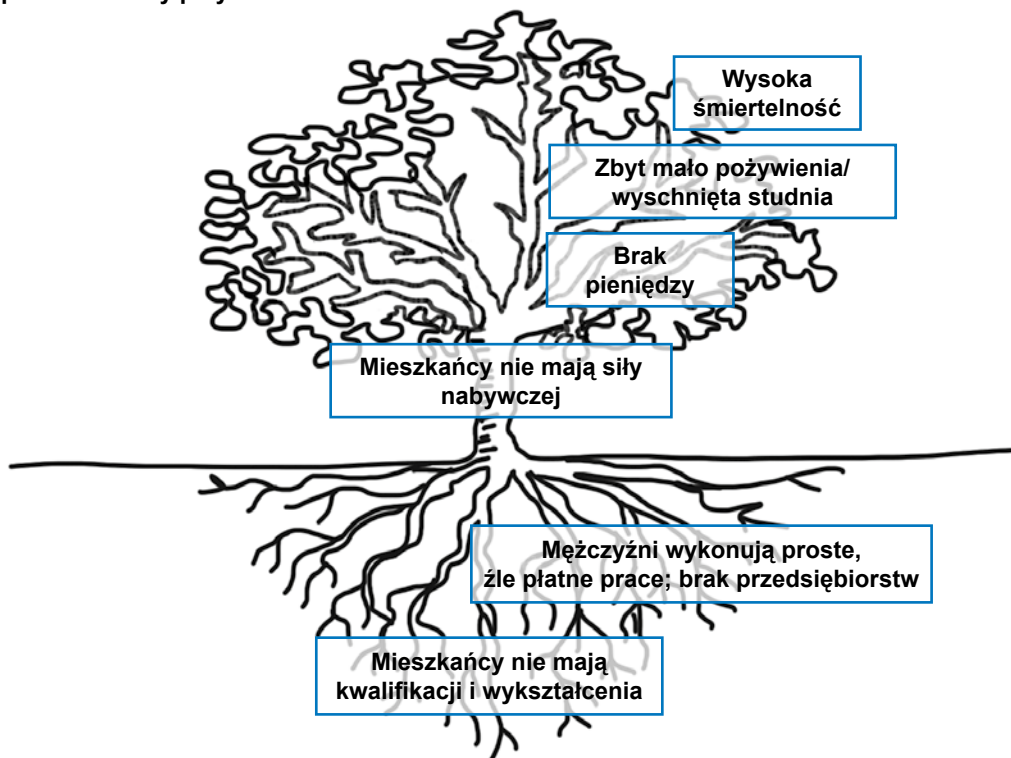
Podziel problemy

Wspólnie z uczniami wpisz wymienione problemy do „drzewa problemów”, umieszczając je we właściwym miejscu. Zastanówcie się, co jest:

- ➔ głównym problemem,
- ➔ skutkiem głównego problemu,
- ➔ przyczyną głównego problemu.

Przedyskutujcie, czy dany problem zalicza się do skutków czy przyczyn (lub, być może, jest skutkiem i jednocześnie przyczyną). Powiążcie ze sobą fakty, wpisując problem, jego przyczynę i jego skutek w odpowiednich częściach tej samej gałęzi.

Poniżej przedstawiamy przykładowe drzewo:

Jak można rozwiązać problem?

Problemy rozwiązuje się przez likwidację ich przyczyn.

Podstawowa przyczyna „mieszkańcy nie mają kwalifikacji i wykształcenia” może być punktem wyjścia dla następnej części ćwiczenia: tworzenia planu rozwiązania problemu.

Pomóż uczniom określić wszystkie czynniki, które mogą podnieść poziom wykształcenia mieszkańców. Zwróć uwagę, czy ich propozycje są wykonalne, oraz czy biorą pod uwagę ewentualne trudności/przeszkody. Wybudowanie szkoły to nie wszystko. Trzeba jeszcze:

- ją wyposażać
- znaleźć nauczyciela i środki na jego pensję
- znaleźć uczniów – przekonać rodziców, aby wysłali dzieci do szkoły.

Zapytaj, jak uczniowie poradziłoby sobie z realizacją swojego planu: gdzie i jak uzyskaliby fundusze, materiały, fachowców? Jak przekonaliby nauczyciela, aby sprowadził się do wioski, a rodziców – aby pozwolili dzieciom uczęszczać do szkoły?

Podsumowanie

W podsumowaniu poproś, aby uczniowie przeczytali wskazane powyżej teksty z Kalendarza, a następnie porozmawiajcie ogólnie o pomocy rozwojowej. Kraje rozwinięte od kilkudziesięciu lat udzielają pomocy krajom rozwijającym się:

- Czy uczniowie znają jakieś przykłady pomocy rozwojowej?
- Czy uważają, że są to dobrze wydane pieniądze?
- Czy sądzą, że UE powinna nadal udzielać pomocy krajom rozwijającym się? Dlaczego tak? Dlaczego nie?
- Czym ich zdaniem charakteryzuje się dobra, właściwie ukierunkowana pomoc rozwojowa (np. długoterminowa, angażująca lokalną społeczność, w tym kobiety itp.)?

Arkusz ćwiczeń – Pomoc rozwojowa

Oto historia małej wioski w Afryce. Większość mieszkańców stanowią kobiety, dzieci i starcy. Kobiety i dzieci pracują w polu, zdobywając w ten sposób jedzenie. Jest go zawsze zbyt mało, plony są niepewne – ziemia jest wyjałowiona, a opadów deszczu nie da się przewidzieć.

Większość mężczyzn pracuje w mieście, wykonując proste, źle płatne zajęcia. Pieniądze wysyłają do rodzin na wsi. Niestety, życie w mieście jest kosztowne, nie mogą więc wysłać zbyt wiele.

Z powodu niedożywienia śmiertelność wśród dzieci i młodych matek jest wysoka.

Studnia stopniowo wysycha, ale w wiosce nie ma mężczyzn, którzy mogliby wykopać nową, ani pieniędzy, żeby kogoś wynająć do tego zadania.

Tradycyjnym rzemiosłem jest tu wyplatanie koszy; tutejsze wyroby znane są w regionie ze swego piękna i oryginalności. Mieszkańcy nie mają jednak czasu na wyplatanie koszy, ani jedzenia, które mogliby w nich przechowywać – nie wiedzą też, gdzie mogliby je sprzedać.

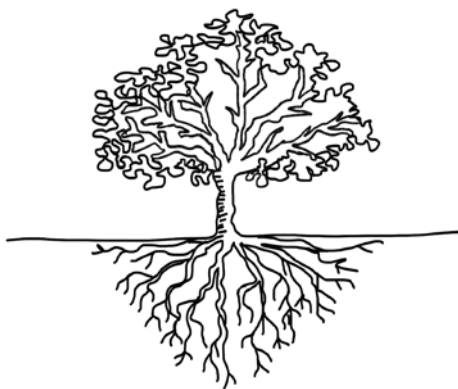
Kiedy dzieci dorastają, chłopcy zastępują swoich ojców w pracy w mieście, a dziewczęta nadal pracują w polu. Kiedy ziemia przestanie dawać plony, nie wiadomo, co będzie z tutejszymi mieszkańcami.

Wyróżnij główny problem, jego przyczyny i skutki:

Skutki

Główny problem

Przyczyny

Wskaż główną, podstawową przyczynę problemu: .....

Jak rozwiązać ten problem?

.....

.....

.....

.....

.....

» Wybór ścieżki kariery

Cele:	Uczniowie zastanawiają się, jakiego typu pracę i w jakiej branży chcieliby wykonywać. Próbują zaplanować swoją ścieżkę kariery.
Słowa kluczowe:	praca, autorefleksja, planowanie kariery zawodowej
Działania uczniów:	dyskusja, arkusz ćwiczeń, zbieranie informacji
Przedmioty:	podstawy przedsiębiorczości, godzina wychowawcza, zajęcia poświęcone doradztwu zawodowemu
Umiejętności:	zbieranie informacji, autorefleksja, planowanie
Lektura:	strony 27-36

Proponowane zajęcia

Dyskusja

Na początku lekcji przedstaw uczniom słowa kluczowe:

ZAINTERESOWANIA – UMIEJĘTNOŚCI – USPOSOBIENIE

Przedyskutujcie wagę tych czynników przy wyborze kariery zawodowej.

Zainteresowania: Ważne jest, aby lubić dziedzinę, w której się pracuje.
Umiejętności: Powinniśmy robić coś, w czym jesteśmy dobrzy.
Usposobienie: Typ pracy powinien być zgodny z naszym usposobieniem.

Arkusz ćwiczeń – część A

Poproś uczniów o wypełnienie arkusza ćwiczeń. Znajdą tam listy zainteresowań, umiejętności i typów usposobienia, które pomogą im zastanowić się, jaki rodzaj pracy chcieliby wykonywać.

Dyskusja

Zachęć uczniów do podzielenia się z klasą wynikami pracy. Rozpocznij dyskusję na temat: „Jak osiągnąć to, czego chcę?”. Notuj najważniejsze fragmenty wypowiedzi uczniów, np.

- muszę się dłużej uczyć
- potrzebuję na to pieniędzy
- muszę zdobyć doświadczenie
- muszę spotkać odpowiednich ludzi
- muszę znaleźć ofertę pracy.

Zapytaj, jak uczniowie mogą zorganizować swoją drogę do wymarzonego celu:

- Czy proste prace w upatrzonej branży mogą się przydać?
- Czy można pracować i uczyć się jednocześnie?
- Gdzie i jak można zawrzeć znajomości z ludźmi z wybranej branży (pracując na niższych stanowiskach, studiując, za pośrednictwem rodziców lub znajomych)?
- Może dobrym pomysłem jest otwarcie własnego biznesu?
- Czy praca lub studia za granicą podnoszą kwalifikacje?

Lektura i arkusz ćwiczeń – część B

Poproś, aby uczniowie przeczytali wskazane powyżej teksty, a następnie wypełnili część B arkusza ćwiczeń. Zachęć, aby zasięgnęli opinii doradcy zawodowego oraz sprawdzili w Internecie możliwości studiów i kariery. Pozwoli im to wzbogacić swój plan o więcej informacji i szczegółów.

Podsumowanie

Poproś, aby uczniowie wykonali w domu następujące zadanie:

Przeprowadź wywiad z trzema pracującymi dorosłymi. Co najmniej jeden z Twoich rozmówców powinien lubić swoją pracę, a jeden – być nią rozczarowany. Zapisz lub nagraj odpowiedzi na pytania:

- Jaką pracę Pan/-i wykonuje?
- Dlaczego ją Pan/-i wykonuje?
- Jak Pan/-i do niej trafił/-a? Jakie inne prace wykonywał/-a Pan/-i wcześniej? Jakie praktyki zawodowe Pani/i odbył/-a?
- Czy jest Pan/-i zadowolony/zadowolona ze swojej pracy? Dlaczego tak? Dlaczego nie?
- Czy lubi Pan/-i to, co robi, czy chodzi tylko o konieczność zarobienia pieniędzy?
- Czy zawsze miał/-a Pan/-i takie zdanie na temat swojej pracy, czy też się ono zmieniło (lub zmieniła się praca)?

Arkusz ćwiczeń – Wybór ścieżki kariery

Część A: Co chcę robić?

Młodzi ludzie planujący swoją karierę zawodową mają dziś przed sobą nie lada dylemat – mogą wybierać spośród ponad 2000 zawodów. Aby dobrać zawód odpowiedni do swojego potencjału i możliwości, warto najpierw przyjrzeć się swoim zainteresowaniom, umiejętnościom i usposobieniu.

Zainteresowania

Poniżej znajdziesz zestawienie branż, w których możesz pracować. Zaznacz te, które mogłyby być dla Ciebie interesujące.

☐ Administracja	☐ Produkcja, inżynieria
☐ Medycyna alternatywna	☐ Marketing, sprzedaż i reklama
☐ Zwierzęta, rośliny, rolnictwo	☐ Technologie medyczne
☐ Sztuka, rzemiosło, design	☐ Medycyna i pielęgniarstwo
☐ Usługi cateringowe	☐ Sztuki sceniczne, rozrywka i media
☐ Budownictwo	☐ Dziennikarstwo
☐ System oświaty, branża szkoleniowa	☐ Handel detaliczny, obsługa klienta
☐ Nauki przyrodnicze	☐ Nauka i badania
☐ Usługi finansowe	☐ Bezpieczeństwo, służby mundurowe
☐ Zarządzanie personelem (HR)	☐ Praca socjalna
☐ Informatyka (IT)	☐ Sport, wypoczynek, turystyka
☐ Prawo	☐ Magazynowanie i logistyka
☐ Serwis, naprawa, konserwacja	☐ Transport
☐ Zarządzanie i planowanie	☐ Inne: .....

Umiejętności

Pomyśl, co najbardziej lubisz robić – często jesteśmy najlepsi w tym, co sprawia nam przyjemność. Zaznacz w tabelce swoje umiejętności.

☐ Zdolności analityczne	☐ Muzyka
☐ Komunikatywność	☐ Zdolności organizacyjne
☐ Dar przekonywania ludzi	☐ Sprawność fizyczna
☐ Taniec	☐ Wystąpienia publiczne
☐ Kreatywność	☐ Umiejętność syntezy
☐ Języki obce	☐ Umiejętność słuchania innych
☐ Logiczne myślenie	☐ Dobry styl w pisaniu
☐ Matematyka	☐ Inne: .....

Usposobienie

Nawet najlepsza praca w reklamie będzie męką dla kogoś, kto nie lubi spotykać się z ludźmi... To kwestia usposobienia. Jakie masz usposobienie?

Czy:

- Uwielbiasz zawierać nowe znajomości (praca z ludźmi)
- Lubisz przebywać z ludźmi, których dobrze znasz (praca w grupie)
- Wolisz być sam (praca w pojedynkę)

Czy:

- Lubisz mówić innym, co mają robić (zarządzanie/organizacja)
- Wolisz, kiedy ktoś wydaje Ci polecenia (praca pod czyjś kierownictwem)

Kolejnym krokiem będzie wyszukanie w Internecie zawodów, które pasują do wybranych przez Ciebie zainteresowań.

Przydatne linki:

www.psz.praca.gov.pl

<http://wup.mazowsze.pl> > Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej

www.egospodarka.pl/tematy/planowanie-kariery-zawodowej

Zrób listę zawodów, które wydają Ci się ciekawe – z interesującej branży, wymagające umiejętności, które posiadasz, i odpowiadające Twojemu usposobieniu. Wypisz je w kolejności od najbardziej pożądanego:

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....

To jest Twój cel.

Część B: Jak do tego dojść?

Kolejny krok to opracowanie strategii, która pomoże Ci osiągnąć cel. Możesz poszukać pomocy u doradcy zawodowego lub pedagoga szkolnego. Spróbuj też porozmawiać z kimś, kto wykonuje pracę, o jakiej marzysz.

Czego potrzebujesz, aby móc wykonywać wymarzoną pracę?

Doświadczenia? Kwalifikacji? Kontaktów? Studiów lub pracy za granicą?

.....
.....
.....

Jak to osiągniesz?

Wykształcenie? Praca na część etatu, na niższym stanowisku? Spotkania z odpowiednimi osobami? Środki finansowe?

.....
.....
.....

» Innowacje i rozwój regionów

Cele:	Odkrycie nowych możliwości rozwoju gospodarczego, stworzenie wstępnej wersji planu wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań w życie.
Słowa kluczowe:	regiony, zatrudnienie, innowacje, przedsiębiorczość
Działania uczniów:	lektura, dyskusja, arkusz ćwiczeń, prezentacja
Przedmioty:	podstawy przedsiębiorczości, geografia
Umiejętności:	wyszukiwanie i analiza informacji, planowanie, prezentacja
Lektura:	strony 24-26, 31, 32-35

Proponowane zajęcia

Lektura

Uczniowie czytają wskazane powyżej teksty.

Dyskusja

Przeczytaj głośno następujący tekst:

Rządzisz regionem, który przeżywa obecnie kryzys. Nie ma tu zbyt wiele aktywności, a ci, którzy pracują, dojeżdżają do stolicy i wracają do domu na weekendy. Przychód na głowę mieszkańca stanowi 65% średniej UE.

Młodzi ludzie są zniechęceni; uważają, że nie ma sensu zdobywać wykształcenia, jeśli i tak nie znajdzie się potem pracy. Zwłaszcza, że w regionie nie ma dobrych uczelni i centrów szkoleniowych.

Mimo tych trudności trzeba przyznać, że Twój region jest piękny, pełen lasów, malowniczych gór i dolin. Dawne kopalnie odkrywkowe zostały zalane i służą teraz do treningów nurkom.

Ponieważ Twój region znajduje się tuż przy granicy, większość mieszkańców zna trzy języki: ojczysty, sąsiedniego kraju oraz angielski, którego uczą się w szkole.

Co możesz zrobić?

Zapytaj uczniów, co można zrobić, by stworzyć w regionie więcej miejsc pracy. Zachęć ich do odważnych pomysłów i niezależnego myślenia.

Przykłady:

- **Stworzyć system pomocy dla nowych przedsiębiorstw** – młodzi ludzie mający dobry pomysł na biznes mogliby otrzymywać pieniądze na jego „rozkręcenie”.
- **Rozwinąć turystykę** – można zamienić kamieniołomy i rzeki w atrakcyjny cel wycieczek weekendowych.
- **Otworzyć call centre** – wymagałoby to niewielkich nakładów finansowych, a zapewniło pracę większości młodych ludzi. Fakt, że duża ich część jest wielojęzyczna, będzie dodatkową zachętą dla firm, które potrzebują takich usług.
- **Otworzyć centrum szkoleniowe** – skoro w regionie nie ma jeszcze takiego centrum.

Następnie przedyskutuj z uczniami działania, jakich wymagałoby wprowadzenie ich pomysłów w życie:

- Co trzeba zrobić krok po kroku?
- Jaka pomoc, wiedza ekspercka i wkład finansowy są potrzebne? Gdzie można je uzyskać?
- Jaki jest najlepszy sposób na zaprezentowanie projektu, aby uzyskać potrzebną pomoc i wsparcie?

Zadanie domowe: arkusz ćwiczeń

Arkusz ćwiczeń ma pomóc uczniom w przygotowaniu wstępnej wersji planu wprowadzenia projektu w życie.

Podziel klasę na grupy liczące po 4-5 uczniów i poproś, aby każda z grup wypełniła arkusz ćwiczeń, przygotowując w ten sposób plan realizacji jednego z pomysłów przedstawionych na lekcji.

Grupy powinny także przygotować pięciominutową prezentację swojego projektu na forum klasy. Prezentacja powinna zawierać następujące informacje:

- Jaki projekt grupa chce zrealizować?
- Dlaczego jest to dobry pomysł?
- Kto na nim skorzysta i w jaki sposób?
- Co i jak trzeba zrobić?

Motywy przewodnim powinno być zdanie:

„INNOWACJA – SOLIDARNOŚĆ – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ: dzięki nim życie jest ciekawsze”

Prezentacje

Każda grupa ma na prezentację 5 minut.

Po wszystkich prezentacjach uczniowie wybierają:

- najlepszą prezentację
- najlepszy projekt.

Czy najwięcej głosów w obu kategoriach zdobyła ta sama grupa?

Podsumowanie

Na koniec przedyskutujcie kwestie inicjatywy i przedsiębiorczości:

- Czy uczniowie widzą wokół siebie dużo przykładów przedsiębiorczości?
  - Jeśli nie, to dlaczego?
  - Jeśli tak, to jakie?
- Czy uczniowie uważają, że przedsiębiorczość i kreatywność są istotne dla ich przyszłości? Dlaczego tak sądzą?

Arkuszećwiczew – Innowacje i rozwój regionów

Pomysł: .....

Jaki jest plan?

Przygotujcie plan wprowadzenia pomysłu w życie. Pomogą Wam w tym poniższe pytania:

Dlaczego wybraliście ten pomysł?

.....

Na czym dokładnie polega ten projekt i jak będzie działać?

.....

Wymieńcie wszystkie zalety projektu.

.....

Kto na nim skorzysta? Ile osób, jakie osoby szczególnie?

.....

Gdzie zdobędziecie fundusze?

(Poszukajcie na http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/cf/index_pl.htm)

.....

W jaki sposób zrealizujecie plan?

Czy projekt wymaga promocji? Jeśli tak, to jakiej i gdzie?

.....

Kogo chcecie zaangażować w projekt? Jak uzyskacie tę pomoc?

.....

Jakie są główne etapy realizacji projektu? Ile czasu zajmie każdy z nich?

.....

Przygotujcie pięciominutową prezentację projektu do pokazania potencjalnym inwestorom. Powinna zawierać następujące informacje:

- Jaki projekt chcecie zrealizować?
- Dlaczego jest to dobry pomysł?
- Kto na nim skorzysta i w jaki sposób?
- Co i jak trzeba zrobić?

Motywow przewodnim powinno być zdanie:

„INNOWACJA – SOLIDARNOŚĆ – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ: dzięki nim życie jest ciekawsze”

» Zdrowe życie

Cele:	Uczniowie zastanawiają się, czy ich styl życia jest zgodny z wiedzą na temat zdrowego trybu życia.
Słowa kluczowe:	zdrowy styl życia, zdrowe nawyki
Działania uczniów:	dyskusja i prezentacja, praca domowa
Przedmioty:	wychowanie fizyczne, wiedza o społeczeństwie, biologia
Umiejętności:	komunikacja, analiza, krytyczne myślenie
Lektura:	strony 73-81

Proponowane zajęcia

Lektura

Uczniowie czytają wymienione powyżej teksty.

Dyskusja

Poproś uczniów o zdefiniowanie pojęcia „zdrowy tryb życia” i wypisz na tablicy najważniejsze określenia. Mogą to być na przykład:

GIMNASTYKA – ZRÓWNOWAŻONA DIETA – NIEZDROWE JEDZENIE –
NARKOTYKI – PAPIEROSY – ALKOHOL – OPALANIE SIĘ

Następnie podziel klasę na małe grupy; każda będzie się zajmowała jednym z podanych wyżej zagadnień. Daj uczniom 5 minut na wypisanie problemów związanych z przydzielonym im zagadnieniem. Przedstawiciel każdej grupy referuje wyniki pracy reszcie klasy.

Rozpocznij dyskusję, pytając uczniów, czy ich zachowania są zgodne z wiedzą na temat zdrowego trybu życia:

- Czy zawsze dokonują „zdrowych” wyborów?
- Jeśli nie, to dlaczego i w jakich sytuacjach?
- Czy uczniowie chcą w przyszłości żyć zdrowiej? Jeśli tak, to dlaczego i kiedy chcą zmienić swoje przyzwyczajenia?

Praca domowa

Zaprezentuj poniższe zdania uczniom. Powinni wybrać jedno z nich i rozpocząć nim swoją pracę pisemną.

Mam szacunek do swojego ciała.

Dbam o swoje ciało.

Moje ciało daje mi siłę.

Moje ciało...

Praca powinna wyrażać:

- Stosunek uczniów do swojego ciała.
- Sposób, w jaki obecnie traktują swoje ciało, np. czy ich tryb życia służy ich zdrowiu – dlaczego? Dlaczego nie?
- Co chcieliby zmienić w swoich zachowaniach w dziedzinie zdrowia; dlaczego, w jaki sposób i kiedy?

Uwaga: Temat może okazać się trudny dla niektórych uczniów. Warto zwrócić uwagę, czy któryś z nich nie potrzebuje wsparcia szkolnego pedagoga lub psychologa.

Generation**Europe**Foundation

— CEO —
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Patronat honorowy

MINISTER
EDUKACJI
NARODOWEJ

© Unia Europejska, 2011
ND-30-10-603-PL-C
ISBN 978-92-79-17388-2
ISSN 1830-8643
doi: 10.2772/38901

ISBN 978-92-79-17388-2

9 789279 173882